

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

№ 8, 2015

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 351

А. В. Антонов,
д. держ. упр., доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки,
Чорноморський державний університет ім. П. Могили

НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

A. V. Antonov,
doctor in public administration, associate professor of the department of social work and pedagogy,
Petro Mohyla Black sea state university, Mykolaiv

DIRECTIONS OF STIMULATING OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: FOREIGN EXPERIENCE

У статті систематизовано моделі корпоративної соціальної відповідальності, що використовуються в розвинутих країнах світу; визначено напрями діяльності суб'єктів сфери підприємництва щодо формування корпоративної соціальної відповідальності; наведено типологізацію стратегій щодо формування корпоративної соціальної відповідальності; надано комплекс пропозицій щодо стимулювання участі суб'єктів сфери підприємництва України в соціальному розвитку населення.

In the article systematized the models of corporate social responsibility used in developed countries; the directions of the subjects on entrepreneurship of corporate social responsibility; the tipologization of strategy for formation of corporate social responsibility; given a complex of proposals for stimulation participation the entrepreneurship of Ukraine in the social development of the population.

В статье систематизированы модели корпоративной социальной ответственности которые используются в развитых странах; определены направления деятельности субъектов сферы предпринимательства по формированию корпоративной социальной ответственности; приведена типологизация стратегий по формированию корпоративной социальной ответственности; предоставлено комплекс предложений по стимулированию участия субъектов сферы предпринимательства Украины в социальном развитии населения.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, суб'єкти сфери підприємництва, стратегія формування соціальної відповідальності, соціальний розвиток.

Keywords: corporate social responsibility, subjects of entrepreneurship, social responsibility strategy, social development.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, субъекты сферы предпринимательства, стратегия формирования социальной ответственности, социальное развитие.

Вступ. Сучасна теорія і практика управління діяльністю суб'єктів сфери підприємництва вимагає прогресивних змін у взаємовідносинах між державою, громадськими інституціями та приватними компаніями, що зумовлено глобалізацією світової економіки; підвищенням динамічності ринкового середовища та значення інновацій, знань, втілених в інтелектуальному продукті; посиленням конкуренції, необхідністю задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб населення та забезпечення сприятливих для здоров'я людини природно-екологічних умов життєдіяльності; загостренням екологічних проблем у світі. Поряд з економічними чинниками все більшу роль у забезпеченні конкурентоспроможності, досягненні високої продуктивності та прибутковості виробництва починають відігравати соціальні показники роботи підприємства: комфортність праці, соціальна захищеність персоналу, екологічність виробничої діяльності, позитивний вплив результатів діяльності на суспільну свідомість (з точки зору охорони навколишнього середовища, споживання енергетичних ресурсів, позитивної оцінки діяльності підприємства суспільством).

Дослідженню особливостей формування корпоративної соціальної відповідальності та моделей її реалізації присвячено значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Найбільш вагомий внесок було зроблено зарубіжними вченими, такими як: Ю. Благов, Х. Боуэн, Т. Вілсон, К. Девіс, Е. Карнері, А. Керрол, Ф. Котлер, М. Крамер, М. Портер, Л. Савицька, М. Фрідман та інші. Серед вітчизняних науковців доцільно виділити розробки І. Акімова [1], М. Бутко [2], В. Воробей [3], О. Грішнєвої [7], А. Колота [7], Е. Лібанової [8], С. Мельника [4], О. Петров [6], П. Шевчука [9].

Водночас питання стимулювання участі суб'єктів сфери підприємництва в соціальному розвитку населення залишаються вкрай актуальними і важливими.

Метою цього дослідження є систематизація та порівняння моделей корпоративної соціальної відповідальності, що використовуються в різних країнах та надання комплексу пропозицій щодо стимулювання участі суб'єктів сфери підприємництва України в соціальному розвитку населення.

Результати. Стимулювання участі суб'єктів сфери підприємництва у соціальному розвитку населення є надзвичайно важливим, оскільки головним джерелом одержання благодійної допомоги громадяни більшості країн світу вважають комерційний сектор. Досвід показує, що соціальна відповідальність корисна усім – компанії, державі, суспільству, тому реалізація цільових соціальних проектів є не менш важливою, ніж відрахування до бюджету на соціальні потреби держави.

Напрями діяльності суб'єктів сфери підприємництва щодо формування корпоративної соціальної відповідальності наведені на рис. 1.

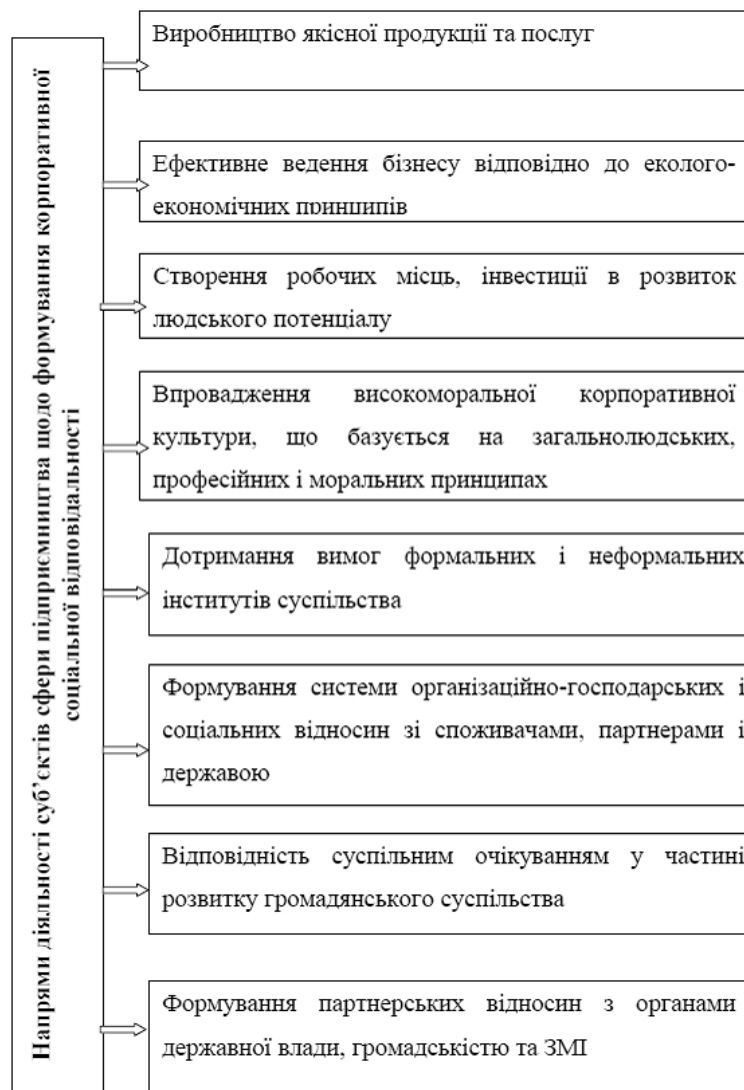

Рис. 1. Напрями діяльності суб'єктів сфери підприємництва щодо формування корпоративної соціальної відповідальності

У світовій практиці сформувалося декілька моделей корпоративної соціальної відповідальності, що розрізняються залежно від інституційних особливостей тієї чи іншої країни (табл. 1).

Таблиця 1.
Зарубіжні моделі корпоративної соціальної відповідальності

Моделі корпоративної соціальної відповідальності	Форми	Інструменти взаємодії з державними органами
Американська модель (Традиціями американського бізнесу є філантропія і добровільна допомога бізнесу іншим верствам суспільства)	Максимальна свобода приватного сектору економіки за умов мінімального втручання держави в бізнес-процеси	Ініціюється самими компаніями і передбачає максимальну самостійність приватного сектору у визначенні свого суспільного внеску, але законодавчо заохочує соціальні інвестиції у вигідні для суспільства сфери через відповідні податкові пільги. Держава визначає державні механізми та «коридор взаємодії» приватного сектору та суспільства; створює необхідні умови для стимулювання участі бізнесу в розвитку суспільства
Європейська (континентальна) модель (Філантропія та благодійна діяльність не так поширені серед європейських підприємців, як у США)	Регулюється нормами, стандартами і законами відповідних держав	Держава під тиском громадських ініціатив впроваджує ефективні механізми стимулювання бізнесу для здійснення внеску в суспільний розвиток. Жорстко регулюється комерційним, податковим, трудовим та екологічним законодавством
Змішана (об'єднує риси двох попередніх різновидів)	-	-

Практичний досвід розвинутих країн щодо впровадження моделей корпоративної соціальної відповідальності показав, що участь суб'єктів сфери підприємництва в житті суспільства може або жорстко регулюватися чинним комерційним, податковим, трудовим та екологічним законодавством, або здійснюватися самостійно під впливом спеціально створених стимулів і пільг. У першому випадку держава встановлює «коридор взаємодії» бізнесу та суспільства, в якому державні механізми створюють необхідні умови для участі бізнесу в житті суспільства. У другому випадку держава під тиском громадських ініціатив розробляє ефективні механізми стимулювання бізнесу для здійснення внеску в суспільний розвиток. Таким чином, досягається працездатна конструкція управління суспільством, у якій чітко закріплені ролі окремих сторін, заходи їх участі та взаємодії. Але в кожній моделі соціальна відповідальність - це контракт між підприємцями і суспільством, у якому вони функціонують.

На сьогодні корпоративна соціальна відповідальність в Україні перебуває на стадії свого становлення. Найактивнішими у цій сфері є представництва іноземних компаній, які переносять на українське підгрунтя сучасні світові практики, принципи і стандарти, а також національні товаровиробники з прогресивною інноваційно орієнтованою стратегією розвитку. Типологія стратегій щодо формування корпоративної соціальної відповідальності наведена на рис. 2.

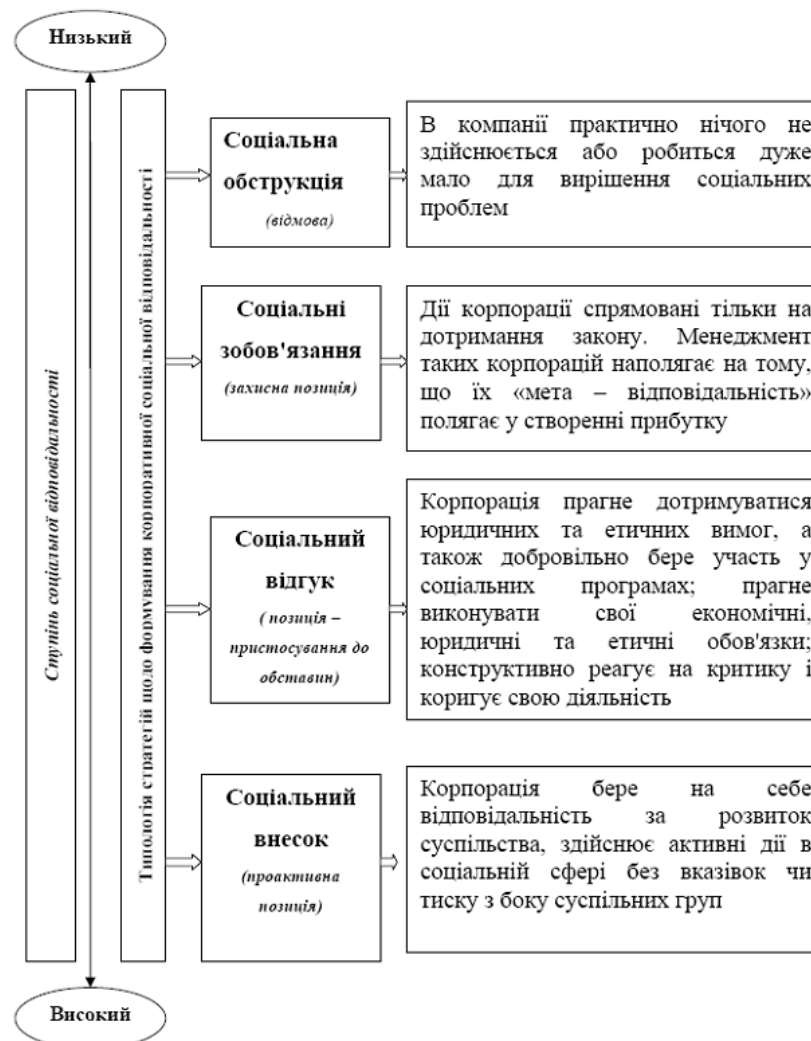

Рис. 2. Типологія стратегій щодо формування корпоративної соціальної відповідальності

Найбільш ефективними заходами, які б поширювали принципи соціальної відповідальності бізнесу та стимулювали суб'єктів сфери підприємництва до вирішення соціальних проблем, слід виділити такі:

- створення сприятливих організаційно-правових умов для діяльності суб'єктів сфери підприємництва, що беруть участь у вирішенні соціальних проблем;
- надання пільг по податках, зборах, орендній платі та інших платежах підприємствам і організаціям, які займаються шефською, спонсорською, благодійною діяльністю;
- цільова фінансова підтримка недержавних суб'єктів соціальної політики за рахунок бюджетних коштів;
- застосування економічних та інших санкцій до тих, хто діє протилежно соціальним інтересам;
- налагодження співпраці з податковими органами та проведення консультаційної та ознайомчої роботи тощо;
- акумулювання наявної інформації у сфері соціального підприємництва та адаптація закордонного досвіду соціального підприємництва;
- впровадження заходів, спрямованих на налагодження взаємодії органів державної влади, суб'єктів сфери підприємництва та громадськості та популяризацію заходів соціального спрямування;
- комплексна інформаційна підтримка з боку держави всіх учасників взаємодії (інтернет-сайт);
- запровадження рейтингу показників соціальних звітів суб'єктів сфери підприємництва;
- розробка Кодексу (Стандартів) корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів сфери підприємництва.

Окреслені заходи мають синергетичну дію, вони не лише сприяють розвитку корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів сфери підприємництва, а й мають велике значення для підвищення конкурентоспроможності країни на світовій арені.

Основні риси «досконалої в етичному відношенні» компанії сформулював відомий ідеолог «концепції ділової етики», автор книги «Культура корпорації» Крістофер Стоун [11].

Він визначив перелік концептів, які «еталонна компанія» закладає у стратегію розвитку діяльності:

- дотримуватись законів (навіть якщо є можливість їх обійти при високій прибутковості);
- дотримуватись фундаментальних норми суспільної моралі, сприяти законотворчості, не вдаючись до обману та хабарництва;
- виробляти безпечні надійні товари і встановлювати на них справедливі ціни;
- піклуватися про безпеку праці, матеріальне становище і моральний стан працівників;
- ефективно використовувати всі наявні ресурси;
- захищати інтереси інвесторів, надаючи повну і правдиву інформацію про своє становище;
- за кордоном діяти з повагою до законів тієї чи іншої країни і не суперечити політиці своєї держави;
- не застосовувати методи недобросовісної конкуренції;
- стимулювати і підтримувати інновації;
- усвідомлювати свою відповідальність за вплив на якість життя населення.

Такі критерії соціально відповідальної поведінки корпорації відповідають найвищому ступеню соціальної відповідальності, завдяки ним максимально узгоджуються приватні та суспільні інтереси, що створює умови для соціальної злагоди в суспільстві.

Для суспільства вигоди реалізації соціальної відповідальності суб'єктів сфери підприємництва цілком очевидні - участь у вирішенні соціальних проблем знижує соціальну напруженість і підвищує якість життя населення. А для суб'єктів сфери підприємництва соціально відповідальна поведінка приносить довгострокові економічні вигоди, що виявляються у збільшенні прибутку, оскільки у споживачів та постачальників формується більш привабливий образ корпорації, що безпосередньо впливає на збільшення продажів і на позицію на ринку. Позитивно реагують на соціальну активність свого роботодавця наймані працівники, підвищуючи продуктивність своєї праці.

Висновки. Розглянуті нами моделі соціальної відповідальності є апробованими, і їх можна використовувати при розробці системи заходів, що заохочують соціально відповідальну поведінку національних суб'єктів сфери підприємництва. Звичайно, необхідно враховувати особливості українського менталітету розвитку підприємництва, високий рівень тіньової економіки, відсутність податкових стимулів чи пільг для соціально відповідальних компаній. Але усвідомлення взаємозв'язку економічного і соціального ефектів, розуміння важливості та змістовності соціального внеску підприємництва у розвиток держави, а головне - реальні дії держави і бізнесу створюють більш сприятливі умови для гармонізації інтересів всіх учасників господарської діяльності та перерозподілу тягаря вирішення соціальних проблем.

Список використаних джерел

1. Акімова І. Соціальна відповідальність бізнесу : розуміння та впровадження / І. Акімова, А. Марцінків, О. Осінкіна. – К. : Видавн. компанія "КІТ", 2005. – 41 с.
2. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / М. Бутко, М. Мурашко // Економіка України. – 2009. – Вип. 7. – С. 74-85.
3. Воробей В. "Соціальна відповідальність бізнесу. Українські реалії та перспективи" [Електронний ресурс] / В. Воробей, І. Журовська // Інформ.-аналіт. матеріал. – Режим доступу: www.svb.org.ua.
4. Мельник С. Становлення соціально орієнтованого бізнесу в Україні як складова державної соціальної політики / С. Мельник // Україна : аспекти праці. – 2008. – № 5. – С. 32-36.
5. Національна концепція розвитку соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/Concept_Draft.pdf.
6. Петрос О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики : монографія / Ольга Михайлівна Петрос. – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 152 с.
7. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К. : КНЕУ, 2012. – 501 с.
8. Соціальна орієнтація ринкової економіки як передумова консолідації суспільства / Е. Лібанова // Вісник НАН України. — 2010. — N 8. — С. 3-14.
9. Шевчук П.І. Порівняльна соціальна політика у країнах ЄС : навч. посіб. / П.І. Шевчук ; за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – 170 с.
10. Bowen H.R. Social responsibilities of the Businessman / H.R. Bowen. – N.Y. : Harper&Row, 1953. – P. 71-82.
11. Stone C.D. Corporate Responsibility: Law and Ethics / Christopher D. Stone. –Washington : Beard Books, 1975. – 286 с.

References.

1. Akimova, I. Martsinkiv, A. And Osinkina, O. (2005), *Sotsialna vidpovidalnist biznesu : rozuminnia ta vprovadzhennia* [Corporate Social Responsibility: Understanding and Implementation], Vydavn. kompaniia "KIT", Kyiv, Ukraine, p.41.
2. Butko, M. And Murashko, M. (2009), "Henezys sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu ta yii stanovlennia v Ukraini", *Ekonomika Ukrainy*, Vyp. 7, pp. 74-85.
3. Vorobei, V. And Zhurovska, I. "Sotsialna vidpovidalnist biznesu. Ukrainski realii ta perspektivy", [Online], available at: www.svb.org.ua.
4. Melnyk, S. (2008), "Stanovlennia sotsialno oriientovanoho biznesu v Ukraini yak skladova derzhavnoi sotsialnoi polityky", *Ukraina : aspekty pratsi*, vol. 5, pp. 32-36.
5. Natsionalna kontseptsiiia rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu (SVB) v Ukraini, [Online], available at: http://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/Concept_Draft.pdf.
6. Petroie, O.M. (2008), *Sotsialnyi dialoh yak instrument formuvannia korporativnoi sotsialnoi polityky* [Social dialogue as a tool for Corporate Social Policy], Tsentr navch. l-ry, Kyiv, Ukraine, p.152.
7. Kolot, A.M. Hrishnova, O.A. and others (2012), *Sotsialna vidpovidalnist: teoriia i praktyka rozvytku* [Social Responsibility: Theory and Practice Development], KNEU, Kyiv, Ukraine, p.501.
8. Libanova, E. (2010), "Sotsialna oriientatsiia rynkovoї ekonomiky yak peredumova konsolidatsii suspilstva", *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 8, pp. 3-14.
9. Shevchuk, P.I. (2009), *Porivnialna sotsialna polityka u krainakh YeS* [Comparative social policies in the EU], LRIDU NADU, p.170.
10. Bowen H.R. Social responsibilities of the Businessman / H.R. Bowen. – N.Y. : Harper&Row, 1953. – P. 71-82.
11. Stone S.D. Corporate Responsibility: Law and Ethics / Christopher D. Stone. –Washington : Beard Books, 1975. – 286 p.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"